

Computer Bild Lietuva portalo žodynėlio terminai

AUŠRA RIMKUTĖ

Lietuvių kalbos institutas

Computer *Bild Lietuva* – 13 tūkstančių tiražu leidžiamas dvisavaitinis žurnalas, skirtas kompiuterio ir kitos skaitmeninės technikos naudotojui. Naujausius straipsnius įvairiais informacinių ir komunikacinių technologijų klausimais galima rasti ir internete adresu www.computerbild.lt. Kadangi, kaip teigiama, žurnalo redakcijos tikslas – spausdinti „labai paprasta ir suprantama kalba parašytus, itin praktiškus bei gausiai iliustruotus tekstus“, matyt, todėl portale įdėtas žodynėlis (<http://www.computerbild.lt/zodynelis>), kuriame teikiama kiek daugiau nei pusė tūkstančio terminų ir kitų leksinių vienetų. Tai dažniausiai žurnalo straipsniuose vartojami kompiuterijos ir jai artimų sričių terminai.

Žodynėlio sandara įprasta – pirma teikiamas terminas ar kitas leksinis vienetas, tada – jo apibrėžtis. Kai kur nurodomas ir angliškas atitikmuo. Terminai nekirčiuoti. Toks žodynėlis labai praverčia žurnalo skaitytojams, todėl palaikytinos portalo kūrėjų pastangos tvarkyti leidinio straipsniuose vartojamą vienos iš labiausiai besikeičiančios sričių – kompiuterijos – terminiją.

Kompiuterijos terminų tvarkybos darbas dirbamas jau gerokai ilgiau nei tris dešimtmečius, todėl pasiremti yra kuo, pavyzdžiui, naujausiu V. Dagainės, G. Grigo, T. Jevsikovo *Enciklopediniu kompiuterijos žodynu* (2008, antrasis pataisytas ir papildytas leidimas, toliau – EKŽ; pirmasis šio žodyno leidimas – 2005), kuriame pateikta apie 4 tūkstančius terminų, taip pat didžiausiu šios srities leidiniu – V. Žalkausko *Šiuolaikinių kompiuterių programų ir tinklų žodynu: anglų–lietuvių–prancūzų kalbomis* (2003), kuriame yra daugiau nei 5 tūkstančiai terminų ir frazių; R. Valatkaitės, Z. Kudirkos parengtu *Keturkalbiu terminų žodynu* *Informatika: lietuvių–anglų–rusų–vokiečių kalbomis* (1997) ir kt. Visi šie žodynai turi Valstybinės lietuvių kalbos aprobatą, taigi yra peržiūrėti ir kalbininkų terminologų. Gaila, kad portalo kūrėjai ir tvarkytojai jais nesinaudoja. *Computer Bild Lietuva* portalo žo-

dynėlis – puikus pavyzdys, kurį panagrinėjus matyti, kaip sunkiai prigyja minėtuose žodynuose teikiami naujadarai, ypač svetimybių atitikmenys, ir kaip sunkiai jie įsitvirtina kasdienėje ne tik kompiuterių mėgėjų, bet ir kompiuterių specialistų kalboje.

Pirmiausia į akis krinta tai, kad žodynyje teikiama pasenusių terminų¹, pvz.: *kietasis diskas* (=standusis diskas) (angl. *hard disk* EKŽ), *išorinis kietasis diskas* (=išorinis standusis diskas), *kietojo disko skirsnis* (=standžiojo disko skaidinys) (angl. *hard disk partition*), *vedlys* (=vediklis) (angl. *wizard* EKŽ), *diegimo vedlys* (=diegimo vediklis), *subdomenas* (=posritis) (angl. *sub-domain* EKŽ), *duomenų srautas* (=pralaidumas) (angl. *bitrate* EKŽ), *ekrano nuotrauka* (=momentinė ekrano kopija) (angl. *screen shot*, *screenshot* EKŽ), *įsikrovimo diskas* (=paleidimo diskas, sisteminis diskas) (angl. *boot disc* EKŽ), *įkrovos sektorius* (=paleidimo sektorius) (angl. *boot sector* EKŽ), *konsolė* (=pultas) (angl. *console* EKŽ), *maršrutizatorius* (=maršruto parinktuvas) (angl. *router* EKŽ), *saugus režimas* (=ribotoji veikseną) (angl. *safe mode* EKŽ), *ugniasienė* (=užkarda) (angl. *firewall* EKŽ), *reklaminius skydelis* (=reklamjuostė) (angl. *banner* EKŽ) ir kt.

Gaila, kad dažnai nueinama paprasčiausiu keliu – vartojama aplietuvin-ta anglybė. Žodynyje ji paprastai rašoma nelietuviškose kabutėse, pvz.: „hostingas“ (=priegloba) (angl. *hosting* EKŽ), „hakeris“ (=programišius) (angl. *hacker* EKŽ), „skiną“ (=apipavidalinimas) (angl. *skin* EKŽ), „skriptas“ (=scenarijus) (angl. *script* EKŽ), „kompresija“ (=glaudinimas) (angl. *compression* EKŽ), „noutbukas“ (=knygiškasis kompiuteris) (angl. *notebook* EKŽ) ir kt. Žodynyje kabutėse teikiama svetimybė „Firmware“ (=programinė aparatinė įranga) (angl. *firmware* EKŽ).

Kita bėda – vartojamos angliskos santrumpos tų terminų, kurie lietuviškuose kompiuterijos žodynuose turi lietuviškus atitikmenis, pvz.: *ADSL* (=asimetrinė skaitmeninė abonentų linija, galėtų būti vartojama santrumpa *ASAL*) (angl. *asymmetric digital subscriber line*, *ADSL* EKŽ), *DSL* (=skaitmeninė abonentų linija) (angl. *digital subscriber line*, *DSL* EKŽ), „VoIP“ (=interneto telefonija) (angl. *internet phone*, *internet telephony*, *IP telephony*, *VoIP*, *voice over internet protocol* EKŽ) ir kt.

Įvairių ryšio protokolų, technologijų, formatų, formalių kalbų ir kiti pavadinimai yra sudaromi su tiesiogiai iš kitų kalbų (dažniausiai – anglų kalbos) perimtomis santrumpomis. Žodynyje teikiama netikslių pavadinimų, daž-

¹ Taisant terminus remiamasi *Enciklopediniu kompiuterijos žodynu* (2008).

nai nėra gimininių aiškinamųjų žodžių, pvz.: *3GP* (= *3GP technologija*), *A4* (= *A4 formatas*) (angl. *A4 format* EKŽ), *AVI* (= *AVI garso ir vaizdo formatas*) (angl. *audio / video interleaved, AVI* EKŽ), *BMP* (= *BMP formatas*), *BIOS* programa (angl. *BIOS (basic input / output system)* EKŽ) (= *BIOS sistema*), *GSM* (= *pasaulinė mobiliojo ryšio sistema, GSM sistema*) (angl. *GSM, GSM system, global system for mobile communications* EKŽ), *GPS* (= *globalinė padėties nustatymo sistema, GPS sistema*) (angl. *GPS, global positioning system* EKŽ), *HTML* (= *HTML kalba*) (angl. *Hypertext Markup Language* EKŽ), *JPEG, JPG* (= *JPEG formatas, JPG formatas*) (angl. *format JPEG* EKŽ), *JAVA* (= *JAVA kalba, javos kalba*) (angl. *Java* EKŽ), *MP3* (= *MP3 formatas*) (angl. *MP3, MPEG layer 3* EKŽ), *RAW* (= *RAW formatas*), *WAP* (= *WAP protokolas*) (angl. *WAP, wireless application protocol* EKŽ) ir kt.

Atskirai reiktų aptarti gana dažnai vartojamą anglišką žodį *Bluetooth*. *Bluetooth* – tai ryšio labai trumpomis radijo bangomis (mikrobangomis) protokolas. Anot Gintauto Grigo, paprasčiau ir aiškiau būtų sakyti *mikrobanginis ryšys*, nereiktų vartoti ir pliko prekės ženklo (*Bluetooth*) – geriau nurodyti aiškinamąjį žodį: „*Bluetooth*“ protokolas (Grigas 2009: 10). G. Grigas siūlo, kai kalbama apie ryšį ir reikia tiksliai pasakyti jo protokolą, vartoti *mikrobanginis ryšys* „*Bluetooth*“ protokolu arba trumpiau: ryšys „*Bluetooth*“ protokolu (Grigas 2009: 10).

Labai panašus atvejis yra angliško termino *Wireless Fidelity* santrumpos *WiFi* vartoseną. *WiFi* – tai belaidžio ryšio technologija. *WiFi* gali būti ir prekės ženklas. Taigi tada, kai reikia įvardyti pačią technologiją, simbolinio pavadinimo versti nereiktų. Kai reikia apibūdinti ryšio būdą, pakaktų sakyti *belaidis ryšys*, o ne *Wi-Fi ryšys*, *belaidis internetas*, o ne *Wi-Fi internetas*, *belaidžio interneto ryšys* vietoj *Wi-Fi interneto ryšys*.

Žodynėlyje yra ir daugiau taisytinių terminų, pvz.: *bevielio ryšio stotelė* (= *belaidžio ryšio stotelė*), *bevielio interneto zona* (= *belaidžio interneto zona*), *bevelis internetas* (= *belaidis internetas, mobilusis internetas*) (angl. *wireless internet* EKŽ), *bevelis tinklas* (= *belaidis tinklas*) (angl. *wireless network* EKŽ), *bevelis įrenginys* (= *belaidis įtaisas*) (angl. *wireless device* EKŽ), *bevelis maršrutizatorius* (= *belaidis maršruto parinktuvas*), *turinio valdymo sistema* (= *turinio tvarkymo sistema*) (angl. *content management system, CMS* EKŽ), *automatinis disko paleidimas* (= *automatinis paleidimas*) (angl. *autorun* EKŽ), *braižo atpažinimo funkcija* (= *rankraščio atpažinimas*) (angl. *handwriting recognition* EKŽ), *failų sistema* (= *failų išdėstymo sistema*) (angl. *file allocation system, file system* EKŽ), *iššokantys langai* (= *iškylantysis langas*)

(angl. *popup, popup window, pop-up window* EKŽ), *nepertaukiamo maitinimo šaltinis (UPS)* (= *nenutrūkstamo maitinimo šaltinis*) (angl. *uninterruptible power supply, UPS* EKŽ) ir kt.

Daikto rūšis, išskiriamoji ypatybė sudėtiniuose terminuose turėtų būti reiškiamą įvardžiuotinė būdvardžio forma, pvz.: *virtualus diskas* (= *virtualusis diskas*) (plg. angl. *virtual disk*), *virtuali atmintis* (= *virtualioji atmintis*) (plg. angl. *virtual memory*). Kai kalbama apie sąvokos ypatybę, geriau vartoti nusakomąjį daiktavardžio kilmininką, pvz.: *komandinė eilutė* (= *komandos eilutė*) (plg. angl. *command line*), *kreditinė kortelė* (= *kredito kortelė*), *sisteminė juostelė* (= *sistemos juostelė*) (plg. angl. *system tray*), *taktinis dažnis* (= *taktų dažnis*) (plg. angl. *clock speed*). Kai kur pakaktų vienaskaitos, pvz.: *įsilaužėliai* (= *įsilaužėlis*), *sisteminiai failai* (= *sisteminis failas*), *raktažodžiai* (= *raktažodis*) ir kt. Beje, keista, kad terminas *raktažodžiai* (*Tai žodžiai, kurie apibūdina ieškomą informaciją. Paieškos tinklalapiuose paprastai įvedame šiuos žodžius norėdami rasti su jais susijusius tinklalapius.*) ir jo sinonimas *reikšminis žodis* (Angl. „keyword“. *Žodis, apibūdinantis tekste (straipsnyje, tinklalapyje, knygoje) pateiktą informaciją. „Computer Bild Lietuva“ svetainės reikšminiai žodžiai yra „kompiuteris“; „IT žurnalas“; „Computer Bild Lietuva“ ir pan.*) žodynėlyje teikiami ir apibrėžiami atskirai. *Raktažodis* – vertinys (plačiau žr. Akelaitienė 2003), vietoj jo galėtų būti vartojama *reikšminis žodis*. EKŽ šalia pastarojo dar teikiamas *bazinis žodis*.

Terminų apibrėžtys pateikiamos iš naujos eilutės. Dažniausiai aiškina ma gana plačiai ir išsamiai, duodama pavyzdžių. Kaip jau minėta, prie kai kurių terminų galima rasti ir jų atitikmenis anglų kalba. Būtų tikslinga tai daryti nuosekliai. Terminų straipsniuose teikiami ir sinoniminiai terminai, paprastai svetimybės, pvz.: *disko atvaizdas*, „*imidžas*“ (= *visiškoji disko kopija*) (plg. angl. *disk image* EKŽ). Gaila, kad nėra norminimo nuorodų. Apibrėžčių kalba taip pat ne visada taisyklinga, yra ir stiliaus, ir korektūros klaidų. Žodynėlis būtų daug vertingesnis, jeigu visi antraštiniai terminai būtų sukirčiuoti.

Recenzijoje kelti tik kai kurie aktualūs terminų vartojimo klausimai, norėta parodyti, kad dar yra taisytinių dalykų. Pataisius netikslumus, žodynėlis būtų kur kas vertingesnis skaitytojams.

ŠALTINIS

<http://www.computerbild.lt/zodynelis>

LITERATŪRA

- Akelaitienė G. 2003: *Ar įteisinsime terminų raktažodis?* – *Terminologija* 10, 157–162.
- EKŽ 2008: Dagienė V., Grigas G. Jevsikova T. *Enciklopedinis kompiuterijos žodynas*. II papild. leidimas, Vilnius. – <http://www.likit.lt/term/enc.html>.
- Grigas G. 2006: *Santrumpos terminijoje*. – *Terminologija* 13, 194–199.
- Grigas G. 2009: *Kaip versti keistus žodžius*. – *Gimtoji kalba* 12, 9–12.

Gauta 2009-11-23

Aušra Rimkutė
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas: ausrar@lki.lt